

ATEBE

Dinî Arařtırmalar Dergisi
Journal for Religious Studies
e-ISSN: 2757-5616

ATEBE Dergisi | Journal of ATEBE

Sayı: 6 (Aralık / December 2021), 205-208.

Mebâdiü'l-Usûl. Saïd Ahmed el-Bâlenbûrî. Pakistan: Mektebetü'l-Büşrâ, 2010.

Deęerlendiren/Review by

Mehmet Ali Kılınç

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami Araştırmalar Enstitüsü,
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
M.A. Student, Social Sciences University of Ankara, Institute of Islamic Sciences, Department
of Basic Islamic Sciences
Ankara, Turkey
mklnc8@gmail.com
orcid.org/0000-0003-3489-1174
<https://ror.org/025y36b60>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Kitap Deęerlendirmesi / Book Review

Geliř Tarihi / Date Received: 14 Kasım/November 2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 3 Aralık/Aralık 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık/December 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/December

Atıf / Cite as: Kılınç, Mehmet Ali. "Mebâdiü'l-Usûl. Saïd Ahmed el-Bâlenbûrî. Pakistan: Mektebetü'l-Büşrâ, 2010". *ATEBE* 6 (Aralık 2021), 205-208. <https://doi.org/10.51575/atebe.1023554>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Mehmet Ali Kılınç**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara. Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicariTüretilemez 4.0 (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC 4.0) International License.

Mebâdiü'l-Usûl. Saïd Ahmed el-Bâlenbûrî. Pakistan: Mektebetü'l-Büşrâ, 2010.

Öz

1942 yılında Hindistan'da dünyaya gelen merhum Saïd Ahmed el-Bâlenbûrî, çağımızın önemli bilginlerindedir. Uzun yıllar Diyobend medreselerinde fıkıh ve hadis müderrisliği yapmıştır. Bu medreselerde okutulmak üzere birtakım ders kitapları kaleme almıştır. Onun yazdığı ders kitaplarından birisi de Hanefi mezhebi usulüne dair telif ettiği *Mebâdiü'l-Usûl* adlı eserdir. Bu çalışmayla ilgili eser tanıtılarak eksik görülen yönlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Fıkıh, Usûlü'l-fıkh, Mebâdiü'l-Usûl, Diyobend.

Abstract

Saeed Ahmad Palanpuri, who was born in India in 1942, is one of the important scholars of our time. He taught fiqh and hadith in Diobend madrasahs for many years. He wrote some textbooks to be taught in the rings held here. One of the textbooks he wrote is the work called Mabâdi' al-uşul, which he wrote about the Hanafi school's legal theory. With this work, It is aimed to introduce the book that mentioned and to reveal the missing aspects.

Keywords: Islamic Law, Fiqh, Uşul al-fıkh, Mabâdi' al-uşul, Diobend.

Günümüzde İslâmî ilimlerin, kolay ve anlaşılır kitaplar üzerinden okutulmasına fazlasıyla ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle fıkıh usulü vb. teorik yönü fazla olan disiplinlerde mezkûr ihtiyaç fazlasıyla hissedilmektedir. Bu yazıda tanıtımını yaptığımız kitap, söz konusu ihtiyacı kapatma adına Saïd Ahmed el-Bâlenbûrî tarafından *Mebâdiü'l-Usûl* adıyla telif edilmiştir.

Fıkıh talebeleri Hanefi usulüne göre yazılmış bir giriş kitabı arayışına çıktıklarında, bu arama sonucunda doğal olarak, günümüzde aynı gaye ile çeşitli ders ekiplerinde yaygın bir biçimde okutulan çağdaş metotla yazılmış kitaplar karşılarında belirmektedir. Ancak öncelikli hedefi bir ekol sistematiği içerisinde ilim faaliyetlerini sürdürmek olan talebeler, hem bir mezhebi tanıtmaya yönelik yazılmadığı için hem de klasik literatürde oldukça büyük bir yekun tutan elfâz gibi bazı bahisler çok kısa geçildiği için, çağdaş metotla telif edilmiş Zekiyyüddin Şa'bân, Abdülkerîm Zeydân ve Vehbe ez-Zuhaylî gibi ilim adamlarının kitaplarını tercih etmemektedir.

Fıkıh usulüne bir ekol sistematiğini baz alarak giriş yapmak mevzu-i bahis olunca, doğrudan *Menârü'l-Envâr* yahut da *Usulü's-Şâfi* gibi kitaplar akla gelmektedir. Zira müelliflerinin maksadı fıkıh talebelerinininki ile tam tamına örtüşüyor. Nitekim söz konusu eserler ders kitabı mahiyetinde, müptedi seviyesini hedef alarak telif edilmişlerdi. Fakat üzerinden asırlar geçtiğinden dolayı olacak ki müptediler için demir leblebi hüviyetine bürünmeleri kaçınılmaz olmuştur. Dolayısıyla bu eserler de ilk aşamada listelerden çıkmak durumunda kalmıştır. Yer yer Mahallînin *el-Varakât* şerhi, temel kavramları tanıtmaya amacıyla Hanefiler tarafından çeşitli ders ekiplerinde okutulsa da ekol farklılığından dolayı uygun düşmeyeceği aşikardır.

Modern dönemde telif edilmiş, ancak bununla beraber klasik metot kullanılmış *Mebâdiü'l-Usûl* adlı kitap, literatürde önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Kitap, *Mektebetü'l-Büşrâ* yayınları arasında 2010 yılında basılmıştır. Yazarı Saïd Ahmed el-Bâlenbûrî (v. 2020), Diyobend medreselerinde yetmişmiş, Hindistanlı bir ilim adamıdır. Daha çok fıkıh ve hadis alanlarında telif vermiştir.

Eser önsöz, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Müellif önsöz kısmında kitabı yazma amacından ve yararlandığı kaynaklardan bahsetmektedir. Kitabı yazma amacı, fıkıh talebelerinin *Usulü's-Şâsî* adlı eseri okurken güçlüklerle karşılaşmaları ve bundan dolayı daha kolay bir eser ortaya koyma ihtiyacıdır. Kitabın sistematüğinde ve içeriğinde *Usulü's-Şâsî* ile beraber Muhammed Enver el-Bedeşânî tarafından benzer amaçlar doğrultusunda *Usulü's-Şâsî'ye* yazılmış *Teshil*'den ve *Keşfü'l-Esrâr* kitaplarından faydalanmıştır.

Giriş kısmında ise fıkıh usulünün ameli hükümleri şer'î delillerden istinbât etmeye yarayan kurallar ilmi olduğundan bahsederek şer'î deliller zikredilmiştir. İlaveten fıkıh usulünün konusu ve gayesi de ortaya konularak giriş bölümü sonlandırılmıştır.

Birinci bölüm, edille-i şeriyede ilk sırada yer alan kitap konusu işlenmiştir. Kitabın yaklaşık olarak yarısını oluşturan bu bölümde ilk başta kısaca şer'î hükümlerin temel kaynağı olan Kitap'ın tanımı verilmiş, bölümün geri kalanı tamamıyla lafız bahislerine ayrılmıştır. Burada Hanefilerin dörderli taksimiyle lafızlar işlenmiş, emir, nehiy, hakikat ve mecaz lafızlar konusunda ayrıntılı izahlar yapılmıştır. Ardından harflerin anlamlarına değinilerek beyan çeşitleriyle bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölüm ise sünnete ayrılmıştır. Burada sünnetin tanımı yapılarak türlerinden bahsedilmiştir. Mütevatir, meşhur ve âhâd olmak üzere üç tür sünnetin tanımları kısaca yapılmış, âhâd haberlerin kabul şartları zikredilmiştir.

Üçüncü bölümde icma teorisi işlenmiştir. Ayet ve hadislerden icma müessesesi temellendirilmiş, dört türe ayrılarak tanımları yapılmıştır.

Dördüncü bölümde kıyas, bu konuyu takiben de teklifi ve vaz'î hükümler anlatılmıştır.

Genel hatlarıyla kitabın sistematüğü ve üslubu, giriş seviyesi için son derece uygundur. Tartışmalara değinmemesi, gerektiği yerlerde dipnotlarla açıklamalarda bulunması kitabın didaktik özelliğini pekiştiren başlıca unsurlardandır. Daha önce benzer amaçlar için kaleme alınmış *Menârü'l-Envâr* ve *Usulü's-Şâsî* gibi kitaplardan önsözde de bahsettiği üzere ciddi olarak istifade etmiştir. Uygun gördüğü yerlerde de ihtisar ve teshil yoluna gidildiği görülmektedir. Temel kavramlar tanımlarıyla ve örnekleriyle beraber zikredildiği için de hedef kitle olan öğrenciler için neredeyse bir el kitabı niteliğindedir. Bu açıardan Celâleddin el-Mahallî'nin (v. 864/1459) *el-Varakât*'a yazdığı şerhin gördüğü işlevi yerine getirmektedir ve giriş seviyesinde yazılmış kolay metin eksikliğini önemli ölçüde kapatmaktadır.

Kitabın eksiklikleri etrafındaki değerlendirmelere en temel probleminden, yani verilen örneklerden başlanabilir. Müellif kitabın başından sonuna kadar ısrarla, öğrenci tarafından tasavvur edilmesi zor olan köle ve talak konularından örnekler vermektedir. Çağdaş dönemde yazılmasına rağmen modern örneklerden büyük oranda yoksun olması önemli bir eksikliklerdir. Zira köle olgusunun günümüzde kalmamasından ve talak lafızları da dil sorunundan dolayı verilen örneklerin müptedi seviyesindeki talebe tarafından tasavvuru güçtür. Özellikle elfâz bahislerinde, anadili Arapça olmayan öğrenciler metnin kendisi arasında ciddi bir bariyer hissetmekte, bu da söz konusu problemi derinleştirmektedir. Bu konuda kitabın daha güncel örnekler verilerek geliştirilmesi,

fıkhın diğer konularından örneklerle pekiştirilmesi yahut da dini metinlerden cümleler ile donatılması gerekmektedir.

Bir diğer eksiklik ise tanımların kapsamlı bir şekilde yapılmamasıdır. Giriş metinlerinin barındırması gereken en temel özellik, ilim talebeleri tarafından ezberlenmesini sağlayacak olan kısa ve öz tanımlardır. Ancak kitabımızda yer yer eksik tanımlar bulunmakta, bu da kitaptan istifadeyi azaltmaktadır.

Kitabın göz ardı ettiği ciddi konulardan birisi mutlakın mukayyede hamlidir. Kısaca mutlak ve mukayyedin tanımları verilmiş, örneklerden ve hükümlerinden bahsettikten sonra mutlakın mukayyede hamli konusuna hiç değinilmemiştir. Bu da fıkıh usulünün temel meselelerini talebeye öğretme iddiası bulunan bir kitapta önemli bir eksiklik demektir.

Kitabın hedef kitle olan müptedi seviyesine uygunluğuna halel getirecek diğer bir eksikliği ise elfâz bahislerinin klasik kitaplarda olduğu gibi aktarılmasıdır. Özellikle harflerin manaları konusunda, *el-Menâr* adlı kitapta geçen ifadeler neredeyse birebir aktarılmıştır. Oysa kitabın hedefi, önsözünde de belirtildiği gibi, ilim talebelerini, oldukça zor bir metin haline gelen *Usulü's-Şâî*'ye alternatif sunmaktır; ondan daha zor olan *el-Menâr*'ı mevcut haliyle aktararak en zor bahisleri daha da zor hale getirmek değil. Bu nedenle lafız bahislerinin çok daha ciddi bir teshil çalışmasına konu olması gerekir. Zira anadili Arapça olsun veya olmasın, her öğrenci en çok bu konularda zorluk çekmektedir.

İlaveten Muhammed Enver el-Bedeşânî'nin *Teshil*'inde de olduğu gibi, her konudan sonra konunun anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek amacıyla sorular verilseydi kitap müptediler için daha faydalı hale gelebilirdi.

Eserle ilişkin eksiklikleri, birtakım yazım hataları olduğunu belirterek sonlandırabiliriz. Az denilmeyecek sayıda irab ve yazım hataları barındırmaktadır. Bu da yayınevinin esaslı bir yayına hazırlama hizmeti sunmadığını göstermektedir.

Nihai olarak bahsini ettiğimiz eksikliklere rağmen kitap, Hanefi Fıkıh Usulü alanında ciddi bir eksikliği giderme adına önemli bir adımdır. Eseri ders olarak okuyan bir talebenin zihninde fıkıh usulüne dair giriş için yeterli düzeyde bir şema oluşacağına şüphe yoktur. Bu nedenle daha iyi bir alternatifi kaleme alınana kadar ders kitabı mahiyetinde tedris edilmesi mümkün görünmektedir. Ayrıca hiç tereddütsüz "ihtisar", "takrîb" ve sair çalışmalara bir örneklik teşkil edeceği söylenebilir. Yazarı geçtiğimiz yıl vefat ettiği için, mezkûr eksikliklerin ilerleyen baskılarda düzeltilmesine imkan yoktur. Ancak üzerinde başka bir araştırmacı tarafından zeyl yazılarak bu sorunların giderilmesi yahut bir uyarılma çalışmasına konu edilmesi, hiç şüphesiz kitabın daha da güzel hale bürünmesine yardımcı olacaktır. İleriye dönük hedeflerimiz arasında böyle bir çalışma bulunmaktadır.

Kaynakça

el-Balenbûrî, Saîd Ahmed. *Mebâdiü'l-Usûl*. Karaçi: Mektebetü'l-Büşrâ, 2010.

el-Bedeşânî, Muhammed Enver. *Teshîlü Usûli's-Şâî*. El-Mektebetü'l-Hanefiyye, 1410.